

ЕВРИПИД – ЕЛЕНА

ПРОЛОГ

ЕЛЕНА

Текат на Нил девическите струи,
поени не от дъжд, от сняг стопен,
и оросяват нивите египетски.
Тук приживе царуваше Протей
и бе му Фарос дом, Египет – царство; 5
той се ожени за девица морска,
Псамада, бивша на Еак съпруга.
Тя две деца роди му в този дом:
момче Теоклимен (че цял живот
богопочтен бе) и девойка видна, 10
Ейдо, утеха майчина от малка,
а щом като достигна брачна възраст,
нарекоха я Теоноя: веща бе
за божите дела – и днес, и в бъдеще,
от дядо си Нерей приела дарбата. 15
А аз пък идвам от страна прочута –
от Спарта съм, дете на Тиндарей.
Разправят, Зевс в постелята на майка ми
във образа на лебед долетял,
измамил я, че уж орел го гони, 20
и ме създал... Ако изобщо вярно е.
Елена ми е името. Ще кажа
какво ме сполетя: при Александър
пристигнаха три скарани богини:
Киприда, Хера, дъщерята Зевсова, 25
коя е най-красива да отсъди той.
А мойта хубост – за беда съм хубава –
Киприда обеща на Александър
и победи. А той пристигна в Спарта,
за да завземе брачното ми ложе. 30

А Хера, гневна, че е победена,
по вятъра развя на Парис брака
и даде му не мен, а моя образ,
изваян от небе, одушевен. 35
Синът Приамов мислеше, че има мен,
а само куха сянка притежаваше.
Но друго зло намислил беше Зевс –
той вкара във война земята елинска
с фригийците, та от тълпите хорски 40
да разтовари майката земя
и най-добрия елин да прослави.
Остави той фригийците да бранят
не мен, а името ми за награда.
А мене Хермес в диплите на етера 45
ме скри във облак – Зевс не ме забрави –
и въдвори ме тук, в дома Протеев,
защото той бе най-почтен сред смъртните –
та брака си неопетнен да пазя.
И аз съм тук, а клетият ми мъж 50
с войска преследва моя похитител
там някъде край кулите на Илион.
Заради мен погинаха тълпи
покрай Скамандър; всички ме проклинат,
че съм предала брачното си ложе 55
и съм подпалила война огромна.
Защо съм жива още? Чух аз Хермес
да казва, че във Спарта ще се върна
с мъжа си; ще узнае той, че в Илион
не съм била да стеля чуждо ложе.
Докато беше още жив Протей, 60
невинността ми беше защитена;
но щом го скри земята, днес синът му
преследва ме за брак. На своя пръв съпруг
съм вярна; пред Протеевата гробница
закрила търся – ако мойто име 65

опозорено е пред всички елини,
то да остане чисто мойто тяло!

ТЕВКЪР

Кой тук е господар на тази крепост?
Достойна би била да е на Плутос
със тези зъбци царствени престолни! 70
Охо!

О богове, какво съзирам?! Образа
убийствен на жената най-омразна,
погубила и мен, и всички елини!
Да пукнеш – как приличаш на Елена! 75
О, да не бях в чужбина – как с наслада
с крилатата стрела те бих застрелял!

ЕЛЕНА

Защо, нещастнико, презираш мен
и мразиш ме за чужди прегрешения?

ТЕВКЪР

Сгреших, увлякох се от своя гняв. 80
Така за нас Елена е омразна!
Не се гневи на думите ми, жено.

ЕЛЕНА

Ти кой си? От коя земя пристигаш?

ТЕВКЪР

Един от злополучните ахейци съм.

ЕЛЕНА

Не се учудвам, че Елена мразиш. 85
И все пак, кой си? Как да те наричам?

ТЕВКЪР

Баща ми Теламон е, аз съм Тевкър,
а Саламин е моята родина.

ЕЛЕНА

А как си се оказал тук, край Нил?

ТЕВКЪР

Прокуден съм от бащиния град. 90

ЕЛЕНА
Злочест си ти! А кой те е изгонил?
ТЕВКЪР
Баща ми, дето уж ми е най-близък.
ЕЛЕНА
Защо? Навярно някаква простъпка?
ТЕВКЪР
Защото моят брат Аякс загина.
ЕЛЕНА
Как? Ти ли вдигна меча срещу брат си? 95
ТЕВКЪР
Той сам се хвърли върху своя меч.
ЕЛЕНА
За да го стори, не е бил с ума си...
ТЕВКЪР
Познаваш ли Ахил, сина Пелеев?
ЕЛЕНА
Да.
Той искал бил Елена за съпруга.
ТЕВКЪР
Оръжието му пося раздор. 100
ЕЛЕНА
И как това погубило е брат ти?
ТЕВКЪР
Не преживя, че друг получи всичко.
ЕЛЕНА
И ти заради таз беда пострада?
ТЕВКЪР
Защо не загинах с него заедно.
ЕЛЕНА
И тъй, дошъл си тук от славна Троя? 105
ТЕВКЪР
Превзех я и в отплата сам погубих се.
ЕЛЕНА
Превзета е и е изпепелена?

ТЕВКЪР

От крепостта ѝ помен не остана.

ЕЛЕНА

Уви, Елена! Ти уби фригийците...

ТЕВКЪР

И с тях ахейците... Тя много зло извърши. 110

ЕЛЕНА

Откак превзехте Троя, колко време мина?

ТЕВКЪР

Към седем кръговрата на годината.

ЕЛЕНА

А колко време бяхте там, при Троя?

ТЕВКЪР

Години десет и безброй луни...

ЕЛЕНА

Накрая заловихте ли спартанката? 115

ТЕВКЪР

Да, за косите Менелай извлече я.

ЕЛЕНА

Видя ли я? Или от друг си чул?

ТЕВКЪР

С очите си – тъй както виждам тебе.

ЕЛЕНА

Дали не сте видели само призрак?

ТЕВКЪР

За друго говори – за нея стига. 120

ЕЛЕНА

Какво видял си – толкоз ли си сигурен?

ТЕВКЪР

Видях с очите си, видях с ума си.

ЕЛЕНА

И Менелай е у дома с жена си?

ТЕВКЪР

Във Аргос или при Еврот го няма.

ЕЛЕНА

О, страшно нещо казваш ми за тях! 125

ТЕВКЪР

Разправят, двамата са в неизвестност.

ЕЛЕНА

Не плаваха ли заедно аргийците?

ТЕВКЪР

Да, заедно, но буря ги разпръсна.

ЕЛЕНА

Къде по гърбовете на вълните?

ТЕВКЪР

Насред Егейското море се пръснаха. 130

ЕЛЕНА

И никой след това не го е виждал?

ТЕВКЪР

Не, във Елада смятат го за мъртъв.

ЕЛЕНА

Загинах!.. А на Тестий дъщерята?

ТЕВКЪР

Кой, Леда ли? И тя умря без време.

ЕЛЕНА

Позорът на Елена ли погуби я? 135

ТЕВКЪР

Тя стегна с примка гордата си шия.

ЕЛЕНА

А двамата юнаци Тиндариди?

ТЕВКЪР

И живи са, и мъртви; има спорове.

ЕЛЕНА

Какъв е по-добрият слух? Нещастна аз!

ТЕВКЪР

Те богове са горе сред звездите. 140

ЕЛЕНА

Това звучи прекрасно... Ами другият?

ТЕВКЪР

Издъхнали са заради сестра си.

Но стига слухове – те удвояват мъките.
Дошъл съм тук, при царските палати,
при прорицателката Теоноя. 145

Бъди посредник – нека ми предскаже
как да достигна с кораба крилат
до острова Кипридин – там посочи ми
Феб да живея и да го наричам
в чест на родината си Саламин. 150

ЕЛЕНА

Самó морето път ще ти покаже.
Измъквай се, преди синът Протеев,
владетелят ни, тука да те види –
сега е с кучетата си на лов –
той всеки елин заловен убива! 155

Не питай заради какво, а аз
ще си мълча – не ще съм ти полезна.

ТЕВКЪР

Добре го рече, жено; боговете
дано да ти се отплатят най-щедро.
По тяло ти приличаш на Елена, 160
но не по ум – напълно си различна!
Дано не стигне тя Еврот, да пукне,
а ти да си щастлива вечно, жено.

ПАРОД

ЕЛЕНА

О, какви скърби ме хвърлиха в плач безутешен и страшен!
Как да се боря със вопъла? Музата как да повикам 165
с песни жалейни, и сълзи, и мъки? Уви, о, уви!

Крилоносни девици, 170
дъщери на Земята,
вий, Сирени, елате

към моите стонове с флейти либийски,
със сиринкси, лири и песни тъжовни,
дайте отглас на моите сълзи –

на мъките с мъки, на песните с песни.	
Нека приглася	174
на моите жалби	
Ферсефаса	175
с песни за мъртвите –	
нека от моите сълзи приеме	
в своите нощни палати	
пеан за покойници скъпи.	
ХОР	
Край модри води	Антистрофа 1
върху вити зелени филизи	180
под златното слънце сушах	
пурпурни дрехи	
край свежи издънки	
тръстика.	
Плач се издигна оттам,	
стон долових, жалба безлирна,	185
вопъл отекна,	
плачеше някаква Нимфа,	
Наяда,	
нейде по хълмове скрита, ридаше	
там в пещерите от камък	
стенеше тя,	
оплакваше брака насилствен със Пан.	190
ЕЛЕНА	
Ах, ах!	Строфа 2
Плячка на варварски кораб,	
елински мили девойки,	
тука пристигна ахейски моряк и прибави	
сълзи към моите сълзи.	195
На Троя руините	
огън развихрен поглъща	
заради мене, многоубийца,	
заради името ми многострадно.	
Леда намери смъртта си	200

в примка позорна
от мъка за моя позор.
Моят съпруг многоскитен
в морето се смята загинал,
а Кастор и брат му близък, 205
украса на свидна родина,
ги няма, ги няма, напуснаха коннокънтящите
хиподруми и стадиони,
край многотръстикова Еврот
и своите подвизи млади. 210

ХОР

Уви, уви! Антистрофа 2
Божество многослъзно ти праща
твоята съдба, о жено!
Орис безорисна
тебе се падна, откакто създаде те Зевс,
блеснал с пера белоснежни 215
на лебед през чистия етер.
Мъка каква те подмина?
Каква скръб ти беше спестена?
Майка ти вече я няма,
няма и щастие вече 220
за двамата Зевсови сина,
мила родина не виждаш,
а в градовете се носи
страшна мъква, господарке –
чуждо легло ти приписва... 225
Твоят съпруг сред вълните
своя живот е оставил,
няма във бащин палат да добруваш
при Меднодомна Атина!

ЕЛЕНА

Уви, уви! Кой от фригийците,
кой от земята елинска 230
бора отсече, който донесе

толкова сълзи във Илион?
 Гибелен кораб стъкми си
 от този бор Приамидът,
загребва с веслата си варварски
 с варварски тръгна весла
 към моето мило огнище 235
 за опустялата хубост,
 за сватба с мене, злочеста.
 А хитросплетна Киприда,
 на много хора убийца,
 смърт на данайци донесе,
клетата моя, нещастна! коя? 40
 А във чертози златни
Хера, невестата свята
Зевсова, тука изпрати
сина бързоходен на Мая;
 невестата Зевсова свята,
 Хера, изпрати тука
 бързоногия син на Мая; 243
 тъй както рози берях си
 и в дълги поли ги скътвах *събирах*
 за Меднодомна Атина, 245
през етера/въздуха той ме отвлече/довлече
в тази земя пренещастна
и свада, свада разпали
той през етера ме грабна
 във тази земя злочеста
 и свада, свада пося той
 на елини и Приамиди.
 А моето име край Симоентските струи 250
 лъжлива слава понесе.

І ЕПИЗОД ХОР

Да, имаш мъка, зная; но полезно е

по-леко да приемаш неизбежното.

ЕЛЕНА

Жени, с каква ли участ съм орисана? 255
Нима съм аз родена за страшилище?
Ни елинска, ни варварска жена
ййце не е родила, дом за птичета,
каквото Леда уж от Зевс роди...
Чудовищен живот живея аз, 260
а хубостта и Хера са причината...
Да можеше, разбита като статуя,
по-грозен лик от този да получа,
а злата ми съдба да се забрави,
та хубавата да остане, както 265
сега Елада помни само лошата.
Щом страда някой само от едно,
това е тежко, но е поносимо –
а аз затъвам в множество нещастия!
Без да съм лоша, имам лоша слава; 270
от истината по-голямо зло е
да имаш незаслужени беди.
Изселиха ме после боговете
във варварска земя, далеч от близки,
свободна бях, а днеска съм робиня – 275
тук всичките, освен един, са роби.
Една надежда/опора/едничка котва/ имах – че съпругът ми
ще дойде и ще ме спаси от мъките,
но той е мъртъв, няма го сега.
Загина майка ми и аз съм й убийца – 280
не бях виновна, но съм аз причината.
А радостта на моя дом, детето ми,
безбрачна побелява дъщеря ми!
И Диоскурите, на Зевс наречени,
ги няма. Ала случки, не дела 285
до толкова злочестини ме водят!
И най-накрая – ако се завърна,

пред мен ще се заключат всички порти:
ще мислят, че се връщам аз от Троя.
Да беше жив мъжът ми, разпознал ме би 290
по белези, които само ние знаем –
но и това не ще ме днес избави.
Защо живея? Що ли ми остава?
Да избира вместо бедите брак
и с варварин да сядам край трапеза 295
отрупана? Но щом съпруг омразен
приема, ще намразя и живота!
Не, ще умра! Нима не ще е хубаво?
На примка да висиш е отвратително
и недостойно е дори за роби... 300
Във меча има нещо благородно
и бързо ще се разделя с живота.
О, как затънах в толкова нещастия!
Да, красотата другите жени
щастливи прави – а пък мен погуби. 305

ХОР
Елена, който и да беше странникът,
не смятай, че е казал само истина.

ЕЛЕНА
Той каза ясно: мъртъв е съпругът ми.

ХОР
Понякога са ясни и лъжите.

ЕЛЕНА
Но истината още по е ясна. 310

ХОР
Към злото, не към благото си тръгнала!

ЕЛЕНА
Обзе ме страх, към ужаса ме влечи.

ХОР
Кой тука е към теб добронамерен?

ЕЛЕНА
Освен желаещият брак с мен – всички.

Тук всичките – без този, дето иска ме.

ХОР

Послушай, остави това убежище... 315

ЕЛЕНА

Къде клониш? В какво ме убеждаваш?

ХОР

Влез вкъщи и иди при дъщерята
на царствената Нереида, вещата;
попитай Теоноя за съпруга си
дали е жив или не вижда слънцето. 320

Тогава чак плачи или се радвай.

Преди да си наясно, за какво
плачът ще ти помогне? Мен послушай:
излез от гробницата и срещни се
с девицата, за да научиш всичко. 325

Щом имаш близо кой да каже правдата,
защо да търсиш по-далеч? Аз искам
да вляза с теб, да чуя с теб поличбата –
жената на жена откликва в мъките.

КОМОС

ЕЛЕНА

Съгласна съм, мили дружки! 330

Вървете в двореца, вървете,
узнайте на моите тревоги
какъв ще е краят.

ХОР

Горецо го искам и аз!

ЕЛЕНА

О, съдбоносен ден! 335
Каква ли печална вест
ще чуя аз, клета?

ХОР

Не изпреварвай с плач,
мила, лошата вест!

ЕЛЕНА

Бедният мой съпруг 340
вижда ли светлината,
колесницата слънчева и светилата,
или сред мъртвите там,
под земята, вечно ще бъде? 345

ХОР

Очаквай доброто от бъдното,
пък да става каквото ще!

ЕЛЕНА

Теб повиках и теб заклек
в камъша зелен на Еврот –
ако вярна е тази мълга, 350
че е мъртъв моят съпруг –
та нима е безумно това –
ще провеса за своята шия
смъртоносна люлка – или
с мечоубийствен устрем,
с кръвопролитно желязо 355
ще приближа на борбата края –
жертва на трите богини
и на Приамида, който
лее песен на сиринкс
край планински обори...

ХОР

Нека *злото* се махне, 360
при теб да дойде сполука!

ЕЛЕНА

О, нещастна ми Троя,
за неизвършено дело, клета, загиваш!
Моят дар от Киприда
много кръви пролива,
много сълзи... Мъка връз мъка, 365
сълза връз сълза, болка връз болка *натрупва*.
Майки сиротни остават,

сестри косите **си** скубят
за братя, паднали в боя
покрай фригийски Скамандър!
Вопъл, вопъл Елада 370
изви, запя и завайка,
с **юмрук** си удря главата,
нежните бузи с нокти
раздира в кървави рани!
О, Калисто, нявга блажена в Аркадия, 375
дето си тръгна четиринога от постелята Зевсова,
колко по-блага съдба имаш от майка ми,
ти, в облик на рунтавоного животно,
с хищни очи на лъвица –
ти отхвърли теглото на скърбите; 380
и ти, която изпъдена бе от хорото на Артемида,
Титанидо, Меропова щерко, в златорога кошута
превърната заради красотата си...
А моята хубост погуби, погуби
дарданските кули и всичките мъртви ахейци. 385

II ЕПИЗОД МЕНЕЛАЙ

Ти, Пелопс, победил със колесницата
четириконна Еномай във Писа,
да можеше направо да загинеш,
преди да породеш Атрей, баща ми, 390
тоз, който в ложето на Аеропа
създаде мен и брат ми Агамемнон!
Без да се хваля – мисля, най-голямата
войска поведох с кораби към Троя
и не насила станах вожд на елини, 395
а доброволно младежта ме следваше.
А днес е време да броя убитите
и оцелелите в морето, носещи
към къщи имената на умрелите...

А аз по морските вълни лазурни 400
се скитам толкова години, колкото
превзех на Троя крепостта... За връщане
не дават ми надежда боговете!
Преплавах всичките враждебни пътища
към пустошта либийска... Доближах ли 405
родината, отблъскваше ме буря
и ни веднъж не бе попътен вятърът!
А днес, крушенец жалък, тук попаднах,
приятели изгубил, а пък корабът
в скалите се разпръсна на парчета. 410
От частите остана само килът,
на който ненадейно се спасих
с Елена, отвоювана във Троя.
Не зная името на таз земя,
ни кой живее тука... Посвених се 415
пред хора да се мярна, да разпитват
за дрипите ми... Скрих се тук от срам.
Когато властен мъж така пропадне,
пó много страда той от неудачника.
А нуждата ме мъчи: нито хляб, 420
ни дрехи имам – само тези дрипи
в отломките открих да се загърна.
А бляскавите плащове и пеплоси
морето грабна. В тайна пещера
жена си скрих, виновница за моите 425
нешастия; заръчах да я пазят
малцината другари оцелели.
Тук идвам сам да търся най-насъщното
за тях... Дано успея да намеря!
Тук виждам аз корнизите внушителни 430
и портите на някой богаташ.
Надявам се поне в богата къща
храна да ми дадат... А мизеруващи,
дори да искат, как да ни помогнат?

Ей! Има ли пазач на тези порти
да съобщи за моите нещастия? 435

СТАРИЦА

Ей, кой е тук пред дворецовите порти?
Махни се и преставай да досаждаш
на господарите... Или пукни,
щом елин си: *че тук не тачим елини.* 440

/на господарите... Или те чака смърт:
оттук за елините няма връщане/.

МЕНЕЛАЙ

Старице, права си, ще те послушам,
щом трябва – само говори по-кротко!

СТАРИЦА

Върви си! Наредено ми е, страннико,
да не припарва елин при двореца.

МЕНЕЛАЙ

Не ми посягай, ей! Не ме изблъсквай! 445

СТАРИЦА

Сам си си крив, като не ме послуша.

МЕНЕЛАЙ

Кажи на господарите за мен!

СТАРИЦА

Ако го сторя – скъпо ще ти струва.

МЕНЕЛАЙ

Полага се закрила за крушенците!

СТАРИЦА

Търси закрила другаде, не тук. 450

МЕНЕЛАЙ

Не, тук ще вляза! Ти ще ме послушаш!

СТАРИЦА

Какъв нахалник си! Ще те изхвърлят.

МЕНЕЛАЙ

Уви! Къде ми е войската славна...

СТАРИЦА

Където те почитат, но не тука.

Където те почитат – явно тук не е.

МЕНЕЛАЙ

Как незаслужено съм унижен!

455

СТАРИЦА

Какво се просълзи? Защо е този плач?

МЕНЕЛАЙ

За някогашното благополучие.

СТАРИЦА

Върви си да ревеш пред своите близки.

МЕНЕЛАЙ

Коя е тази земя? Чий е дворецът?

СТАРИЦА

Египет е, дворецът на Протей.

460

МЕНЕЛАЙ

Египет?! Где съм стигнал аз, нещастният...

СТАРИЦА

Защо ругаеш бляскавия Нил?

МЕНЕЛАЙ

Не него, а оплаквам съдбините си.

СТАРИЦА

Мнозина страдат, не си само ти.

МЕНЕЛАЙ

В двореца ли е царят, назован от теб?

465

СТАРИЦА

Това е гробът му, синът му тук царува.

МЕНЕЛАЙ

Къде е той? Навън или в двореца?

СТАРИЦА

Навън. Но много мрази всички елини.

МЕНЕЛАЙ

С какво съм се оказал аз виновен?

СТАРИЦА

Елена, щерка Зевсова, живее тук.

470

МЕНЕЛАЙ

Какво? Какво разправяш?! Повтори!

СТАРИЦА

Спартанката е тука, Тиндаридата.

МЕНЕЛАЙ

Не е възможно! Откъде дошла е?!

СТАРИЦА

Пристигнала е от Лакедемон.

МЕНЕЛАЙ

Кога?! От пещерата са я грабнали?!..

475

СТАРИЦА

Преди ахейците да идат в Троя.

Сега се махай! Тук се случи нещо

и царският дворец сега е в смут.

Дойде ти не навреме: ако хванат те,

смърт ще получиш вместо скъпи дарове.

480

Съчувствам аз на елините; страх ме е
от господаря – затова обидих те.

МЕНЕЛАЙ

Какво да кажа? Ето че към старите
нещастия прибавени са нови!

Щом залових съпругата си в Троя

485

и тука ми я пазят в пещерата,

то значи, тук, във тоз палат, живее

жена, съименница на жена ми.

Тя каза – дъщеря на Зевс била.

Но може би край Нил живее мъж

490

на име Зевс? Един е Зевс в небето.

А може и да има друга Спарта,

освен покрай камъша на Еврот?

Тиндаровото име уж едно е...

Дали пък има друг Лакедемон

495

и друга Троя? Просто нямам думи.

Изглежда, че по разните земи

едно и също име носят много

жени и градове. Не е това за чудене.

Но няма да избягам от заплахите

500

на старата: едва ли има варварин,
чул кой съм аз, храна да ми откаже.
Троянският пожар прочут е всякъде,
и Менелай, тоз, който го подпали.
Ще чакам царя. Имам две защиты: 505
ако окаже се суров и зъл,
ще се измъкна тайно при отломките;
ако успея аз да го смекча,
смирено ще помоля за насъщното.
Какво по-жалко от това – да моля 510
за милостиня другите царе,
когато сам съм цар... Обаче трябва!
Не аз го казах, мъдрите са казали:
от неизбежното по-силно няма.

ЕПИПАРОД

ХОР

Чух девата прорицателка, 515
тя рече в палата царски,
че Менелай не е слязъл
в черносияйния Ереб,
погребан в земята тъмна,
а още по морски талази 520
измъчен не може да стигне
родния бащин залив
още живот на скитник
влачи сам, без другари,
по пъстри земи далечни 525
се спира с весла усърдни
все по-далеч от Трояда.

III ЕПИЗОД

ЕЛЕНА

Завръщам се при гробницата пак

и нося блага вест от Теоноя,
която знае всичко; тя ми каза – 530
съпругът ми е жив и вижда слънцето,
но скита по безбройни морски пътища
насам-натам, и след безкрайно плаване
ще дойде тук и ще му свършат мъките.

Едно не каза – тук ще оцелее ли. 535

А аз пък не посмях да я попитам –
така се радвах, че е още жив!

Тя каза, че е някъде наблизко,
че е крушенец с няколко другари.

О, скоро ли при мен желан ще дойдеш? 540

Я, кой е този? Да не би засада

да ми крои безбожният Протеев син?

По-бързо от кобилка и вакханка

да тичам аз към гроба! Този мъж

изглежда див... И иска да ме хване! 545

МЕНЕЛАЙ

Ти, втурнала се в устрем към могилата

и подстъпите към олтара жертвен,

почакай и не бягай! Твоят вид

ме хвърля в немота и потресение...

ЕЛЕНА

Нападат ме, жени! Той не ме пуска 550

към тробницата, иска да ме хване

и връчи на жениха ненавистен!

МЕНЕЛАЙ

Не съм крадец, не съм слуга на злото!

ЕЛЕНА

Но имаш грозни дрипи върху себе си...

МЕНЕЛАЙ

Спри пъргавите си нозе, не бой се! 555

ЕЛЕНА

Виж, хванах се за гробницата, спрях.

МЕНЕЛАЙ

Коя си ти? Какво съзирам, жено?!

ЕЛЕНА

А кой си ти? Еднакъв е въпросът.

МЕНЕЛАЙ

За пръв път виждам аз такава прилика!

ЕЛЕНА

О боже! Бог е – да познаеш близък.

560

МЕНЕЛАЙ

Ти елинка ли си, или си тукашна?

ЕЛЕНА

Аз елинка съм; а пък ти какъв си?

МЕНЕЛАЙ

Страхотно ми приличаш на Елена.

ЕЛЕНА

А ти – на Менелай... Без глас оставам...

МЕНЕЛАЙ

Ти правилно отгатна най-злочестия.

565

ЕЛЕНА

Най-сетне! О, ела в ръцете на жена си!

МЕНЕЛАЙ

Каква жена?! Не ми докосвай пеплоса!

ЕЛЕНА

Баща ми Тиндарей на теб ме вриче!

МЕНЕЛАЙ

Хекато, злобни призраци не пращай!

ЕЛЕНА

Не служи на Попътната богиня.

570

МЕНЕЛАЙ

Не съм съпруг един на две жени.

ЕЛЕНА

А на чия постеля господар си?

МЕНЕЛАЙ

Там, в пещерата... Водя я от Троя.

ЕЛЕНА

Жена ти аз съм само, няма друга.

МЕНЕЛАЙ
Умът ми ли, очите ли са болни? 575
ЕЛЕНА
Но гледай ме! Нали жена си виждаш?
МЕНЕЛАЙ
Приличаш... Яснотата ме напусна.
ЕЛЕНА
Но погледни! Какво ти трябва повече?
МЕНЕЛАЙ
На нея си подобна, не отричам.
ЕЛЕНА
Та кой, освен очите, да ти каже? 580
МЕНЕЛАЙ
Не, луд съм!.. Имам втора като тебе.
ЕЛЕНА
Не аз бях в Троя, само моят образ.
МЕНЕЛАЙ
Но кой създава зрящи изваяния?
ЕЛЕНА
Богосъздадена е тя от етера.
МЕНЕЛАЙ
Кой бог я е създал? Невероятно! 585
ЕЛЕНА
Смени ме Хера – да измами Парис.
МЕНЕЛАЙ
Как си била и тука, и във Троя?
ЕЛЕНА
Там беше името ми, не и тялото.
МЕНЕЛАЙ
О, престани! Достатъчно изстрадах.
ЕЛЕНА
Нима ще вземеш вместо мене призрака? 590
МЕНЕЛАЙ
Бъди щастлива ти за тази прилика.
ЕЛЕНА

Намерих те и пак те губя... Край!

МЕНЕЛАЙ

На мъките си вярвам, не на тебе.

ЕЛЕНА

О, има ли от мене по-нешастна?

Оставя ме любимият – и никога
не ще се върна у дома в Елада!

595

IV ЕПИЗОД

ВЕСТИТЕЛ

Навсякъде те търсих, Менелае,
едвам открих те в тия дебри варварски!
Изпращат ме другарите при тебе.

МЕНЕЛАЙ

Какво е станало? Нима са ви ограбили?

600

ВЕСТИТЕЛ

О, стана чудо, повече от чудо!

МЕНЕЛАЙ

Кажи; ти явно бързаш с важни вести.

ВЕСТИТЕЛ

Напразно ти извърши всички подвизи!

МЕНЕЛАЙ

Това е минало; каква е новината?

ВЕСТИТЕЛ

Съпругата ти в етера изчезна
и в диплите му скри се към небето.

605

Напусна пещерата величава
със думите: “О, клети ми фригийци
и елини, умрели край Скамандър –
от козните на Хера вий загинахте,
а Парис не е имал никога Елена!

610

Аз тук останах колкото бе нужно
да пазя съдбините – и завръщам се
в небето, мой баща. А Тиндаридата
напразно, без вина, опозорена е!”

615

О, дъще Ледина, здравей! Ти тук ли си?
А аз разказвах, че си сред звездите.
Не знаех, че крилато тяло имаш.
Не се присмивай пак на нас, че в Троя 620
добре сме се наситили на мъки –
и твоят мъж, и всичките съюзници!

МЕНЕЛАЙ

Да, всичко си съвпада! Твоите думи
са истинни! О, ден желан, във който
най-сетне аз те вземам във прегръдка!

ЕЛЕНА

Любими Менелае, много време 625
изтече, а е нова радостта!
Радостна срещам мъжа си, приятелки,
с нежни ръце го прегръщам,
о, дълъг бе светлият пламък на времето!

МЕНЕЛАЙ

И аз... Тъй много имам да ти кажа, 630
а сам не зная окъде да почна.

ЕЛЕНА

Ликувам, косите настръхват от радост,
сълзи проливам, прегръщам
твоего тяло, съпруже,
да хвана с ръце радостта! 635

МЕНЕЛАЙ

О, ненагледна, вече аз гняв не изпитвам!
Имам те, дъще на Зевс и на Леда,
тебе те водиха братята ти белоконни
с факли... Напразно ни щастие те пожелаха – 640
от моя дворец те отнеха
боговете... 641a

ЕЛЕНА

Към друга беда по-голяма
ни тласка сега божеството...
Зло добро ни събра, мой съпруже, след толкова време,

но все пак благославям съдбата! 645

МЕНЕЛАЙ

Да, благославяй! С тебе аз се моля!
Ний двама сме – за зло и за добро.

ЕЛЕНА

Приятелки мои,
за своето минало вече не страдам, не плача. 650

Имам си моя съпруг, имам този, когото очаквах,
толкова дълго очаквах при мене да дойде от Троя!

МЕНЕЛАЙ

Ти имаш мен, аз – теб... Слънца безбройни
преминах и разбрах делата божии.
В моите сълзи струи благодарност,
повече радост, отколкото мъка! 655

ЕЛЕНА

Та кой от смъртните така се е надявал?
Ненадейно притискам те аз към гърдите си!

МЕНЕЛАЙ

И аз – а мислех, от града Идейски
теб съм довел от стените на Троя.
Кажи ми за бога, как ти напусна дома ми? 660

ЕЛЕНА

О, о! Достигаш горчиво начало!
О, о! За думи горчиви ме питаш!

МЕНЕЛАЙ

За всеки божи дар е редно да разкажеш.

ЕЛЕНА

Мразя аз думите, дето сега ще ти кажа!

МЕНЕЛАЙ

Кажи. За мъките е сладък разказът. 665

ЕЛЕНА

Аз не политнах към варварско ложе
с весла, устремени

подир копнеж за несправеден брак...

МЕНЕЛАЙ

Какъв ли бог, каква съдба отвлече те?

ЕЛЕНА

Синът на Мая и Зевс, съпруге,
отнесе ме тука при Нил.

670

МЕНЕЛАЙ

О, чудеса! А кой го е изпратил?

ЕЛЕНА

Аз плача, оросявам със сълзи клепачи...
Съпругата Зевсова тъй ме погуби.

МЕНЕЛАЙ

Защо ѝ е на Хера да ни прави зло?

675

ЕЛЕНА

О, мои нещастия, извори чисти,
където богините своята хубост
измиват... Оттам зароди се и спорът.

МЕНЕЛАЙ

И затова ли навреди ти Хера?

ЕЛЕНА

Да погуби тя Парис...

МЕНЕЛАЙ

Как? Казвай!

680

ЕЛЕНА

Обеща ме Киприда на него...

МЕНЕЛАЙ

О, клета...

ЕЛЕНА

Клета, клета... И ей ме в Египет.

МЕНЕЛАЙ

И, казваш, замени те с изваяние.

ЕЛЕНА

А твоите мъки в двореца, о майко...
Бедната аз!

МЕНЕЛАЙ

Какво казваш?

685

ЕЛЕНА

Няма я майка ми – примка пристегна
на своята шия от срам от нередния брак!

МЕНЕЛАЙ

Уви! А дъщеря ни Хермиона?

ЕЛЕНА

Безбрачна, бездетна, съпрузе, оплаква
моята сватба позорна!

690

МЕНЕЛАЙ

О Парисе, ти целия ми дом
погуби из основи – и с това погуби себе си
и хиляди меднобронни данайци!

ЕЛЕНА

А мене, злоучастна и прокълнатата,
откъсна ме бог от града и от теб,
когато си тръгнах, без да си тръгвам,
за брака безчестен.

695

ХОР

Дори за в бъдеще да сте щастливи,
и миналите мъки са достатъчни!

ВЕСТИТЕЛ

С мен сподели си радостта, царю –
и сам я виждам, но не схващам ясно.

700

МЕНЕЛАЙ

Ела, включи се в разговора, старче.

ВЕСТИТЕЛ

Не е ли тя причина за войната?

МЕНЕЛАЙ

Не е! Измамиха ни боговете
със образ пагубен, от облаци изваян.

705

ВЕСТИТЕЛ

Какво?

За облак ли напразно сме се мъчили?

МЕНЕЛАЙ

Тъй стори Хера и раздорът на богините.

ВЕСТИТЕЛ

А тази тук е истинска Елена?

МЕНЕЛАЙ

Да, тя самата – вярвай ми на думите! 710

ВЕСТИТЕЛ

О дъще, божеството по природа
е нещо разнородно, непонятно.

То всичко преобръща и променя.

Един се мъчи, друг без мъка мре,
и нищо няма сигурно в късмета ни. 715

И ти, и твоят мъж познахте мъките –
ти от мълвата, той от бранни подвизи.

С усърдие той не доби желаното,
а днес получи го от само себе си.

Ти не посрами стария си татко
и Диоскурите – вина ти нямаш! 720

Сега си спомням твоя сватбен ден –
как носех факлата до колесницата,
а ти, невеста, редом с него седнала,
напускаше щастливия си дом. 725

Лош роб е, който не приема присърце
и радости, и мъки господарски!

А мен, макар да съм роден слуга,
към благородните ме причисляват 730

слуги – не нося име на свободен,
но ум свободен имам; по-добре е

едно зло вместо две: да имаш робски ум
и да се подчиняваш като роб.

МЕНЕЛАЙ

Ти, старче, покрай моето оръжие
със мен безбройни мъки сподели; 735

бъди причастен и към мойто щастие
и съобщи на шепата приятели

какво открил си, колко съм честит,
и нека при брега стоят, готови

да бранят бъдещата ми надежда 740

и ако съумеем да откраднем
Елена, те да бдят – при тях ще дойдем
да се измъкнем от ръцете варварски.

ВЕСТИТЕЛ

Царю, така ще стане. Но сега прозрях
гадателите колко са лъжливи! 745

Димът не ни разказва нищо читаво,
ни песента на птиците. Наивно е
да смяташ, че от полза са за смъртните.

Калхас не каза дума на войската,
че те за облак дават си живота, 750

ни Хелен – Троя изгоря мърцина.

Ще кажеш – бог е искал да го скрие;
тогаз защо гадаем? Трябва ние
със жертви да се молим, не с гадания.

Напразно сме открили таз съблазън; 755

не е прокопсал с предсказания ленивият,
а разумът е най-добър пророк.

ХОР

И аз си мисля точно като стареца:
да имаш боговете за приятели –
това е най-доброто прорицателство. 760

ЕЛЕНА

Дотук нещата са благополучни.
Макар да няма полза да науча
за твоя път – желае всеки близък
да знае за тегобите на близкия.

МЕНЕЛАЙ

С един въпрос ме питаш за безброй неща. 765

Защо за бурята егейска гибелна,
за Навплиевия сигнален огън,
за Крит, за Лидия и върховете

на цар Персей да ти разказвам? Няма 770

да те наситя – ще се натъжим
и двамата, та двойна ще е мъката.

ЕЛЕНА

Ти отговори много по-добре,
отколкото попитах. Но едно кажи:
ти колко време чезна по моретата?

МЕНЕЛАЙ

Към десетте години там, във Троя,
прибавих седем кръга на сезоните.

775

ЕЛЕНА

Уви, злочести! Толкова години!
Спаси се там – а тук дойде за гибел...

МЕНЕЛАЙ

Какво? Какво говориш ти? Убиваш ме!

ЕЛЕНА

Оттука бягай бързо – господарят
на този тук палат ще те убие!

780

МЕНЕЛАЙ

Какво съм сторил, как съм го заслужил?

ЕЛЕНА

Нечакан, пречиш му на брака с мен.

МЕНЕЛАЙ

Кой иска да се жени за жена ми?

ЕЛЕНА

Да, той ме оскърби с такава наглост!

785

МЕНЕЛАЙ

Могъщ ли е? Или пък има власт?

ЕЛЕНА

Той тук царува... На Протей синът е.

МЕНЕЛАЙ

Сега разбрах загадките на старата!

ЕЛЕНА

На някоя врата ли си почукал?

МЕНЕЛАЙ

Ей тук – изпъдиха ме като просяк.

790

ЕЛЕНА

Ти просил си... Уви, нещастна аз!

МЕНЕЛАЙ

Просия бе – макар и ненаречена.

ЕЛЕНА

За моя брак те всичко са ти казали.

МЕНЕЛАЙ

Не зная само лягаш ли си с него.

ЕЛЕНА

Запазих ти леглото недокоснато!

795

МЕНЕЛАЙ

А как да вярвам? Говори по-ясно!

ЕЛЕНА

Виж в гробницата жалкото ми ложе.

МЕНЕЛАЙ

Легло от шума... Какво общо има с тебе?

ЕЛЕНА

В тоз кът се моля аз като изгнаница.

МЕНЕЛАЙ

Олтар ли нямат? Или тук прието е?

800

ЕЛЕНА

Тук гробницата пази като храм.

МЕНЕЛАЙ

Не мога ли оттук да те откарам?

ЕЛЕНА

Тук меч те чака, не постеля брачна.

МЕНЕЛАЙ

Нима съм най-злочестият от смъртните!

ЕЛЕНА

Не се срамувай – бягай от страната.

805

МЕНЕЛАЙ

Без теб?! Та аз за теб съсипах Троя!

ЕЛЕНА

Не искам бракът с мен да те погуби.

МЕНЕЛАЙ

Това е срам, за Троя недостоеен!

ЕЛЕНА

Не ще убиеш царя, и да искаш.

МЕНЕЛАЙ

Нима е той неуязвим за меча?

810

ЕЛЕНА

Разумният не дръзва невъзможното.

МЕНЕЛАЙ

Покорно да оставя да ме вържат ли?!

ЕЛЕНА

Така не става... Трябва хитрина.

МЕНЕЛАЙ

Ако ще мра, поне да е във действие!

ЕЛЕНА

Една надежда има за спасение.

815

МЕНЕЛАЙ

Каква е – подкуп, смелост, убеждаване?

ЕЛЕНА

Да не научи царят, че пристигнал си.

МЕНЕЛАЙ

Кой знае кой съм аз, та да му каже?

ЕЛЕНА

Съратница той има богоравна.

МЕНЕЛАЙ

Пророк се крие в пазвите на къщата?

820

ЕЛЕНА

Не, а сестра на име Теоноя.

МЕНЕЛАЙ

Да, име на пророк... Какво умее тя?

ЕЛЕНА

Тя знае всичко, ще те издаде на брат си.

МЕНЕЛАЙ

Не можем да се скрием... Смърт ни чака.

ЕЛЕНА

Да можем да я склоним с молби...

825

МЕНЕЛАЙ

Какво да стори? Лъжеш ме с надежди...

ЕЛЕНА

Да скрие, че си тук, от своя брат.

МЕНЕЛАЙ

И да успеем – как ще се измъкнем?

ЕЛЕНА

Със нейна помощ – лесно; инак – никога.

МЕНЕЛАЙ

Жена помага на жена. Ти действай!

830

ЕЛЕНА

Не ще се отделя от коленете й.

МЕНЕЛАЙ

А ако не приеме да говори с нас?

ЕЛЕНА

За тебе – смърт, за мен – насилствен брак.

МЕНЕЛАЙ

Предателка! С това се оправдаваш!

ЕЛЕНА

Със свята клетва аз съм се заклела...

835

МЕНЕЛАЙ

Че ще умреш, без ложето да сменяш?

ЕЛЕНА

От меч един със теб, до теб ще легна.

МЕНЕЛАЙ

Да потвърдиш, хвани ме за десницата.

ЕЛЕНА

Ако умреш – да ми помръкне слънцето!

МЕНЕЛАЙ

И аз без теб не ще остана жив.

840

ЕЛЕНА

Как да загинем, та да се прославим?

МЕНЕЛАЙ

На гроба ще убия теб и себе си.

Но първо ще се боря аз до края

за теб. Да дойде близко, ако смее –

не ще посрамя славата троянска

845

и няма да ме хулят във Елада,
че съм лишил Тетида от Ахил
и съм видял Аякс как се убива
и как Нелей без син остава, а пък сам
не съм умрял за своята съпруга! 850

О да! Ако са мъдри боговете,
мъжа сърцат, от врагове убит,
със лека пръст му те застилат гроба,
а подлия захвърлят на гол камък.

ХОР

О богове, дано щастлив да стане 855
Танталовият род, злините му да свършат!

ЕЛЕНА

О, клета аз! Каква е мойта участ!
Загубени сме, Менелае... Ето я,
излиза Теоноя... Чуй, дрънчи
ключът... О, бягай!.. Но къде да бягаме? 860
И да те види, и да те не види,
тя знае, че си тук! О аз нещастна!
Спасен от варварска земя троянска,
при варвари дойде – и меч те среща!

V ЕПИЗОД

ТЕОНОЯ

Носи напред блестящия светилник 865
да вдъхна по божествена повеля
на чистия ефир дъха небесен;
и ако някой нечестив е стъпил

на пътя ми и го е осквернил,
със факлата го очисти да мина! 870

На боговете дайте мойта почит
и факлите върнете при огнището.
Елена, как са моите прорицания?
Дойде при теб мъжът ти Менелай,
лишен от кораб и от твоя образ. 875

Нещастнико, след толкова беди
дори не знаеш чака ли те връщане.
Днес боговете в разпра са за теб
и те край Зевс сега са се събрали.
Враждебната преди към тебе Хера
сега желае да те върне вкъщи
с жена ти, та Елада да узнае,
че бракът с Парис, дар Кипридин, е лъжа.

880

Киприда пък желае да попречи
на връщането – да не се разкрие,
че с празен брак е купила победата.

885

В ръцете ми е волята Кипридина
да спазя и да те издам на брат ми,
или живота да ти съхраня със Хера
и да те скрия тук от брат ми, който
ми нареди да кажа, щом пристигнеш...
Кажи – да те обадя ли на брат ми,
за да запазя собствената сигурност?

890

ЕЛЕНА

Девице, падам в твоите нозе
при този гроб злочест – и умолявам
за себе си и него – току-що дойде
и вече съм на път да го загубя!

895

Не казвай ти на брат си, че съпругът ми
е вече в моите любещи прегръдки,
спаси го, моля те! Недей на брат си
продава собственото благочестие

900

в замяна на нечестната му милост!
Насилието мрази бог и иска
не чрез грабеж блага да получаваш.
Нечестното богатство не ти трябва!

905

Небето общо е за всички смъртни,
а също и земята – трябва своя дом
да пълним не с отнетото насила.

За ваше щастие и мое зло

на твоя татко повери ме Хермес 910
да ме запази за мъжа ми, който
сега е тук и иска да ме вземе.
Как мъртъв ще ме вземе? Как покойният
да върне мене, жива, на умиращ?
Виж делото на бога и баща си –
та кой от двамата не би поискал 915
да върнеш ти дължимото на близките?
Не бива ти суетния си брат
да предпочиташ пред баща порядъчен.
Ако си веща за делата божи
и не зачиташ правдата на татко си, 920
а на неправия си брат угаждаш –
позорно е да знаеш всичко божие
за днес и утре, само не и правдата.
Затънала съм в толкова нещастия –
спаси ме ти и помогни на случая! 925
Не е останал смъртен да не мрази
Елена – славя се, че съм предала
мъжа си за палат фригийски златен.
Ако сега във Спарта се завърна,
щом разберат, че от коварство божие 930
са гинали, а аз не съм предателка,
пак за порядъчна ще ме призаят
и ще омъжа своята дъщеря,
ще свърша своето горчиво лутане
и ще се радвам пак на своя дом. 935
Ако мъжът ми бе умрял далече,
със сълзи щях любов да му изпращам;
но тук е, жив е – как да го загубя?!
Недей, девице, тебе умолявам:
стори ми тази милост, възкреси 940
ти нрава бащин справедлив! Най-славни са
наследниците на бащи порядъчни,
запазили родителската честност!

ХОР

Затрогват ме словата произнесени,
затрогваш ме и ти! Ала да чуя 945
как Менелай ще защити живота си.

МЕНЕЛАЙ

Аз няма във нозете ти да падна,
ни сълзи да пролея; бих посрамил Троя,
ако се проявя като страхливец. 950

Твърдят, че даже благороден мъж
в беда е редно сълзи да пролива. 955

Но тази прелест – ако прелест е изобщо –
не ще предпочета пред мъжеството.

Ако решиш, че трябва да спасиш
тоз, който иска своята жена по право, 960

върни я и спаси ме; ако не –
аз не за първи път ще съм нещастен,
а ти ще се разкриеш като зла жена.

Това, що пада ми се мен по право
и ще затрогне твоето сърце, 965

ще кажа тук, пред гроба на баща ти:
О, старецо във каменната гробница,
аз моля те, върни ми ти съпругата,
която Зевс ти прати да опазиш.

Да, знам, че мъртъв ти не ще я върнеш; 965

но тя не ще посмее да не слуша
баща си, призоваващ от отвъдното,
тоз, който беше най-прославен някога;
сега е всичко в нейните ръце.

Подземни Хадесе, и тебе призовавам –
ти толкова тела, заради нея 970

от мен убити, имаш – възмезден си;
или върни ги тук, отново живи,
или я убеди да се покаже
достойна за баща си и ни пусне!

Ако жена ми вие отвлечете, 975

ще кажа туй, което тя пропусна:
Знай, дево, че заклехме се със нея
отпървом с твоя брат да се сражавам
и ще умре един от двама – проста работа.
А ако той срещу ми не застане, 980
а с глад мори ни вътре в тази гробница,
аз ще убия нея, после себе си
със удар на двуострия ми меч
на покрива на гробницата – нека
кръвта ни в нея стича се... Ще легнем 985
един до друг на твоя бащин гроб –
безсмъртна болка теб и укор нему.
Не ще я вземе за жена ни брат ти,
ни някой друг – и аз ще си я взема
ако не вкъщи, то поне при мъртвите. 990
Това е. С плач ако се бях поженчил,
щях да съм жалък аз, а не решителен!
Убий! Позора си не ще убиеш.
Но по-добре послушай ме – да бъдеш
ти честна, аз жена си да получа. 995

ХОР

Твой ред е, дево, да отсъдиш тъй,
че всеки от съда да е доволен.

ТЕОНОЯ

Благочестива съм по род и воля,
към себе си добра съм и не бих
аз бащината слава осквернила 1000
с безславие заради своя брат.
Дълбоко в мене има храм на правдата,
получен от Нерей. Ще се опитам
оттук да ви избавя, Менелае.
Щом Хера днес към теб благоволи, 1005
за нея ще гласувам – а Киприда
е блага, но със мене няма общо:
аз искам да остана вечно дева.

А с упреците ти при гроба бащин
съгласна съм. Постъпила бих зле, 1010
ако не ти я върна. Жив да беше,
той би ви двама пак съединил.
Отплата има, впрочем, при подземните
и горе между живите – че разумът 1015
умира, но остава мисълта
безсмъртна посред етера безсмъртен.
Накратко, аз ще премълча това,
което ме помолихте. На лудостта
на моя брат не ще угаждам никога.
Добро ще му направя не с съгласие, 1020
а ако върна го във пътя праведен.
Сами търсете начин за измъкване,
а аз ще ви напусна във мълчание.
Почнете със молитви към богините:
Киприда да ви пусне да се върнете, 1025
а Хера да остане благосклонна
да ви спаси и тебе, и съпруга ти.
А ти, покойни татко, знай – догде съм в сили,
дордето жива съм,
не ще изгубиш честното си име.

ХОР

Не е прокопсал никой чрез неправда, 1030
а правдата залог е за спасение.

ЕЛЕНА

Девојката спаси ни, Менелае.
Оттук насетне твоя е задачата
как с хитрина оттук да се змъкнем.

МЕНЕЛАЙ

Послушай, ти отдавна тук живееш 1035
и с царските слуги добре се знаете.

ЕЛЕНА

Защо го казваш? Може би надяваш се,
че ще намериш правилното действие?

МЕНЕЛАЙ
Ще можеш ли склони колесничарите
да ни отстъпят своите юзди? 1040

ЕЛЕНА
Да, бих могла. Но как ли ще избягаме
през варварски полета непознати?

МЕНЕЛАЙ
Не става, права си... Ами ако се скрия
и царя с острия си меч убия?

ЕЛЕНА
Сестра му няма да си замълчи,
ако поискаш да убиеш брат й. 1045

МЕНЕЛАЙ
А кораб ще намерим ли за бягство?
Тоз, който имах, днес морето има го.

ЕЛЕНА
Ако приемеш мъдрост от жена –
съгласен ли си да те обявя за мъртъв? 1050

МЕНЕЛАЙ
Лош знак е – ала ако има полза,
готов съм да ме обявиш за мъртъв.

ЕЛЕНА
Пред нечестивеца ще те оплача
и ще отрежа своите коси.

МЕНЕЛАЙ
Не виждам тук лекарство за спасение. 1055
Във думите ти има нещо вехто... /гнило???

ЕЛЕНА
Понеже си загинал във морето,
ще искам аз от царя празен гроб.

МЕНЕЛАЙ
Дори да разреши – как гробът празен
ще ни помогне, като сме без кораб? 1060

ЕЛЕНА
Ще му поискам кораб, за да спусна

в морето погребалните ти дарове.

МЕНЕЛАЙ

Добре, освен едно: ако наложи
на сушата обряда да извършиш.

ЕЛЕНА

Ще кажа, че в Елада е прието
удавника в морето да погребваме.

1065

МЕНЕЛАЙ

Ти уреди това – а аз ще дойда
на кораба в обряда да участвам.

ЕЛЕНА

Ще трябва там да бъдеш ти с моряците,
които оцелели са със тебе.

1070

МЕНЕЛАЙ

О, само дай ми кораба закотвен –
до мене ще застанат те със мечове!

ЕЛЕНА

За туй ще се погрижиш ти; дано
в платната са попътни ветровете!

МЕНЕЛАЙ

Ще стане! Стига боговете са ме мъчили!
Та от кого уж за смъртта ми си научила?

1075

ЕЛЕНА

От теб; уж си единствен оцелял
и си видял Атридът как умира.

МЕНЕЛАЙ

Свидетели за морското крушение
ще бъдат тези дрипи върху мене.

1080

ЕЛЕНА

Добре ни идват – нищо, че не от добро;
От хубаво не са, но са добре дошли –
и злото носи някой път късмет.

МЕНЕЛАЙ

Да вляза ли със тебе във двореца,
или при гроба кротко да почакам?

ЕЛЕНА

Стой тука; ако някой зло ти стори,
и теб, и меча ти ще пази гробът. 1085

А аз ще си отрежа всички къдрици,
ще сложа черна дреха вместо бяла
и с нокти ще си раздера лицето.

В борбата колебаят се везните: 1090

или ще мра, в измама заловена,
или, спасила те, ще стигна у дома.

Владичице на Зевсовото ложе,
дай, *Херо*, отдох на двамина страдащи,
простираме ръце към небесата, 1095

към твоя дом сред пъстрите съзвездия.

Ти, грабнала наградата чрез брака ми,

Кипридо, моля те – недей погубва ме!

недей да ме погубваш ти, *Кипридо!*

Достатъчно ме поруга, предавайки
на варварите името, не тялото. 1100

Ако смъртта ми искаш – дай ми да умра

на бащина земя. Защо насита нямаш

на страсти зли, на хитрини, измами

и кървави любовни еликсири?

Да бе умерена, за хората била би 1105

любимата богиня. Тъй си мисля.

*Умерена да бе, то ти на хората
любимата богиня, вярвам, би била.*

І СТАЗИМ

ХОР

Тебе, в гористите звънки

Строфа I

чертози на Музите,

теб призовавам,

най-гласовитата птичка певец,

славее плачещ,

1110

ела, ти, който от гърло златисто

вик скръбен надаваш,
 помогни *ми в* жалейната песен, 1112
 пея за клета Елена и слъзните мъки
пея за клета Елена, за мъки плачевни
 на троянките там 1115
 пред ахейските копия,
 когато със варварска лодка морето премина
 и дома Приамов съсипа,
 щом доведе от ложе спартанско
 теб, Елена, злобрачният Парис, 1120
 от Афродита проведен.

Много ахейци от удар на камък и копие Антистрофа I
 клетки издъгнаха,
 слязоха в мрачния Хадес –
 жените им своите къдри отрязаха
 в своите безбрачни покои; 1125
 Други мнозина погуби,
 запалил измамни сигнали,
 покрай носа на Евбея 1127
 гребецът самотен
 и разби ги в скали Каферийски,
 край брега на Егея просветнал 1130
 с коварно светило.
 В предели безпристанни варварски
 разтърси, далеч от родината, страшната буря
 дар, не дар, а раздор
 Менелай към дома си поведе 1135
 свещения призрак на Хера.

Бог ли, не-бог ли, трето ли нещо, Строфа II
 кой ще проучи на смъртните
 най-далечните граници,
 та да види как божите замисли 1140
 насам и натам и обратно

в противоречия хвърлят ни
в най-ненадейни съдби?
От Зевс се роди ти, Елено,
Крилат във скута на Леда 1145
тебе създаде баща ти.

А сетне разчу се в Елада,
че ти си безверна, безчестна, безбожна –
няма сред смъртните никаква ясност:
те на божествени приказки вярват. 1150

Луди сте вие, които печелите в боя Антистрофа II
доблест със копия смели
и грубо пресичате мъките
на другите смъртни;
ако единствено свадата 1155

с кръв се решава – няма раздорът
да свършва сред хорските царства.
Жребий смъртен се падна на земята Приамова,
а пък можеше с думи
да решат твойта разпра, **Елено.** 1160

Днес мнозина са долу при Хадес,
а стените са в пламък, сякаш мълния Зевсова –
и беда връз бедата стоварваш
ти, **пренещастна** и жална.

VI ЕПИЗОД ТЕОКЛИМЕН

Приветствам те, мой бащин гроб! При портите 1165
погребах те, за да те поздравявам;
щом вляза, щом изляза от двореца,
те призовавам, татко мой Протее.

Слуги, във царския дворец прибирайте
и мрежите, и кучетата ловни; 1170
Сам себе си сега ще укоря:
нима със смърт не възмездявам лошите?

А днес узнах, че някакъв си елин
пристигнал и от стражата измъкнал се.
Навярно съгледвач... Или Елена 1175
той иска да открадне... Смърт го чака!
Охо!
Аз май заварвам всичко вече свършено:
във гробницата празно ѝ е мястото,
далеч се е изнесла Тиндаридата...
Ей, портите отключвайте и пускайте 1180
конете, колесниците изкарвайте,
та да не би сега да се измъкне
съпругата, която тъй желая.
Не, спрете! Ето, таз, която гоним,
в двореца е, не е от нас избягала! 1185
Ей, ти! Защо със черен неплос
ти белия сменила си и с ножица
косите благородни си остригала
и бузите с обилни сълзи мокриш?
и бузите си с влажни сълзи мокриш?
Дали, повярвала на нощни сънища, 1190
или пък чула някаква мълга,
погубваш си разсъдъка от мъка?
ЕЛЕНА
О господарю – тази днес е думата –
загинах! Край на моите надежди!
ТЕОКЛИМЕН
Какво нещастие ти се е случило? 1195
ЕЛЕНА
Как ще го кажа?... Менелай загина.
ТЕОКЛИМЕН
Не се аз радвам, ала провървя ми.
Кой каза новината, Теоноя ли?
ЕЛЕНА
И тя, и жив свидетел на смъртта му.
ТЕОКЛИМЕН

Нима дошъл е някой да ти извести?

Дошъл е някой да ти съобщи ли?

1200

ЕЛЕНА

Дойде. Дано отиде... гдето искам.

ТЕОКЛИМЕН

Къде е? Кой е? Искам яснота.

ЕЛЕНА

Ей този, там до гробницата сгушен.

ТЕОКЛИМЕН

О Аполоне, какви грозни дрипи!

О, Аполоне! Дрипи отвратителни!

ЕЛЕНА

Уви! И моят мъж е бил така...

1205

ТЕОКЛИМЕН

Отде е родом, откъде пристига?

ЕЛЕНА

Ахеец, плавал заедно с мъжа ми.

ТЕОКЛИМЕН

Как казва, че умрял е Менелай?

ЕЛЕНА

Най-жалко – посред морските талази.

ТЕОКЛИМЕН

Къде е бил по варварски морета?

1210

ЕЛЕНА

Разбил се е в Либийските скали.

ТЕОКЛИМЕН

А този тука как не е загинал?

ЕЛЕНА

Късметът е за слабите, не смелите.

ТЕОКЛИМЕН

Къде *са му* отломките на кораба?

ЕЛЕНА

Където той да бе умрял, а не мъжът ми!

1215

ТЕОКЛИМЕН

Но той умрял е. Как пристигна този тук?

ЕЛЕНА

Попаднал е на някакви моряци.

ТЕОКЛИМЕН

А злото, дето те замести в Троя?

ЕЛЕНА

Кой, образът от облак? Сред ефира е.

ТЕОКЛИМЕН

Приаме, Троя, ей така погинахте!

Приаме, Троя, гибелта ви е напразна!

1220

ЕЛЕНА

И мен засегна тяхното нещастие.

ТЕОКЛИМЕН

Погребал ли е, или не мъжа ти?

ЕЛЕНА

Не е... О аз нещастна сред нещастните!

ТЕОКЛИМЕН

Затуй си русата коса остригала...

ЕЛЕНА

Той мил ми е, където и да бъде.

1225

ТЕОКЛИМЕН

И значи, заслужава си да плачеш?

ЕЛЕНА

Та мигар от сестра ти има тайни?

ТЕОКЛИМЕН

Не, няма. Пак ли ще живееш в гробница?

ЕЛЕНА

Защо ме подиграваш мен и мъртвия?

ТЕОКЛИМЕН

Ти върна си му, а от мене бягаш.

1230

ЕЛЕНА

Не, вече не... За теб ще се омъжа.

ТЕОКЛИМЕН

О, дълго чаках, но все пак се радвам.

ЕЛЕНА

За миналото ще забравим... Моля те...

ТЕОКЛИМЕН
Какво? На милостта оплащам с милост.

ЕЛЕНА
Да сключим договор и да се помирим. 1235

ТЕОКЛИМЕН
Забравих за враждата... Да отлита!

ЕЛЕНА
Пред теб ще коленича – щом приятел си...

ТЕОКЛИМЕН
Какво от мене искаш да получиш?

ЕЛЕНА
Да погребва покойния съпруг.

ТЕОКЛИМЕН
Но как? Ти сянка ли ще погребеш? 1240

ЕЛЕНА
Сред елините има обичай...

ТЕОКЛИМЕН
Какъв? В това са мъдри Пелопидите.

ЕЛЕНА
Погребваме им празните одежди.

ТЕОКЛИМЕН
Да, издигни му гроб където искаш.

ЕЛЕНА
О, не така погребваме удавници. 1245

ТЕОКЛИМЕН
А как? Не ви разбирам обичаите.

ЕЛЕНА
В морето носим погребални дарове.

ТЕОКЛИМЕН
Какво да ти доставя за покойника?

ЕЛЕНА
Той знае. Не съм имала покойници.

ТЕОКЛИМЕН
Ти вест приятна ми донесе, госте. 1250

МЕНЕЛАЙ

Не и за мене, нито за покойника.

ТЕОКЛИМЕН

Кажи ми как погребватے удавници.

МЕНЕЛАЙ

Зависи от богатството на всеки.

ТЕОКЛИМЕН

Разкош, какъвто искаш, ще получиш.

МЕНЕЛАЙ

Започва се със жертва за подземните.

1255

ТЕОКЛИМЕН

Кажи каква и аз ще те послушам.

МЕНЕЛАЙ

Каквато избереш, ще е достъчна.

ТЕОКЛИМЕН

У нас се жертва кон, или пък бик.

МЕНЕЛАЙ

Но само да не е неблагороден.

ТЕОКЛИМЕН

В богатите стада аз имам всичко.

1260

МЕНЕЛАЙ

Ще трябва празно ложе за покойника.

ТЕОКЛИМЕН

Ще стане. Какво друго е прието?

МЕНЕЛАЙ

Оръжие от мед – той беше воин.

ТЕОКЛИМЕН

Ще дам достойното за Пелопидите.

МЕНЕЛАЙ

Ще трябва също земни плодове.

1265

ТЕОКЛИМЕН

А как в морето всичко туй ще спуснете?

МЕНЕЛАЙ

Ще ни потрябва кораб и гребци.

ТЕОКЛИМЕН

Далече от брега ли ще отидете?

МЕНЕЛАЙ

Не трябва от брега да виждат кораба.

ТЕОКЛИМЕН

Защо това изисква обичаят ви?

1270

МЕНЕЛАЙ

Прибоят да не оскверни брега.

ТЕОКЛИМЕН

Ще имаш финикийска бърза ладия.

МЕНЕЛАЙ

Така ще угодим на Менелай.

ТЕОКЛИМЕН

Без нея ли обряда ще извършиш?

МЕНЕЛАЙ

Жените, майките, децата правят го.

1275

ТЕОКЛИМЕН

И неин дълг е да го погребете?

МЕНЕЛАЙ

Мъртвеца да лишиш от туй е нечестиво.

ТЕОКЛИМЕН

Добре. Във моя полза е да имам

жена благочестива. Ти вземи

от къщата каквото ти е нужно.

И теб не ще изпратя аз без дарове,

1280

ако помогнеш й; на мене ти донесе

прекрасни вести. Вместо тези дрипи

вземи си дреха, за из път провизии –

сега изглеждаш толкова окъсан!

А ти недей напразно да се мъчиш,

1285

нещастна! Менелай смъртта го стигна,

не можеш да го върнеш към живота.

МЕНЕЛАЙ

Твой ред е, млада жено. Ти обичай

мъжа до теб, не този, който вече

не е със теб – така е най-добре.

1290

Щом стигна у дома, ще прекратя

за теб мълвата – стига ти да станеш 1292
жена, каквато трябва, на съпруга си! 1293

ЕЛЕНА

Така ще е. Не ще ме укори
мъжът ми – ще се увериш отблизо. 1295
Нещастнико, влез вътре, изкъпи се
и дрехите смени си. Без отлагане
ще съм добра към теб – да се стараяш
любимия ми Менелай да радваш,
получил сам от мен каквото трябва. 1300

II СТАЗИМ

ХОР

Планинската майка 1305
със пъргави стъпки
клисури ечащи
и бистри потоци
и морски вълни тежкогласни
разтърси в копнеж да намери
дъщеря си със тайното име.
Звънтяха пронизващо остро
кроталите Бакхови с песен,
когато богинята впрегна 1310
в каляската страшни животни
след своята девойка, открадната
от хоровода девически.
Вихроноги след нея летяха
Артемида с колчана и лъка 1315
и Горгонооката дева.
А Зевс от престола небесен 1316а
сияещи погледи мятеше
и нареждаше друга съдба.

След многобродния бяг 1320
майката спря да почине, Антистрофа I

без да намери детето си,
подло и лесно отвлечено.
На снежнохранната Ида,
там, дете нимфи се крият,
хвърли се в мъка горчива 1325
край вкаменените храсти...

Вече след плуга човешки
нищо не никне в полята,
хорското племе загива.
хорската раса загива;
нито растат за стадата 1330
къдриви свежи филизи;

мор в градовете настава,
няма и за боговете
жертви димящи в олтара;
извори бистри пресъхват; 1335
тъй отмъщава богинята
в своята скръб по детето.
за своята скръб по детето.

След като секна пирът 1340
за богове и за смъртни,
да усмири яростта ѝ
Зевс заговори тогава:

“Хайде, свещени Харити,
при Део разгневена идете,
с възгласи гръмки разсейте
нейната майчина мъка,
Музи, със танци и химни!” 1345

Грабна гласа на тимпана
меден, с опъната кожа,
първа тогаз Афродита;
майката в миг се усмихна,
хвана в ръцете си бели 1350
глухо кънтящата флейта

и песента разтуши я.

Ти не почете смирено божите огнени жертви, и разгневи ти, дете, Майката – и не отиде жертва за нея да сториш. Колко могъщи са дрехите пъстри от кожи еленови и със бръшлян увенчаните Бакхови жезли свещени, в кръг завъртяна вихрушка в буйния шемет на етера, Бакхови къдри развяни и /в бдение нощно за празника...	Антистрофа II 1355 1360 1365
.... Но ти се молеше на красотата само.	

VII ЕПИЗОД

ЕЛЕНА

Във къщи всичко е наред, приятелки; помогна ни Протеевата щерка и премълча, че тука е съпругът ми пред брат си – да ми угоди – и рече му, че той е мъртъв и не вижда слънцето. Съпругът ми прекрасни вещи грабна от тези, дето ще дари в морето; щита надяна на ръката силна, а копие понесе във десницата, уж служейки в угода на покойния. Навреме за защита се подготвя: ще стори той трофей от много варвари, когато се окажем там на кораба. Той пеплос си облече вместо дрипите,	1370 1375 1380
---	--

сама го натъкмих и го изкъпах,
отдавна закопнял за речна влага.
Но ето че излиза от палата 1385
увереният в брака си със мене.
Ще млъкна – и на тебе ще заръчам
внимателно да си държиш устата:
спася ли се, и тебе ще избавя.

ТЕОКЛИМЕН

Вървете, роби, както каза гостът, 1390
със дарите за морско погребение.
Елена, ако мислиш, че не бъркам,
послушай ме и остани. Без тебе
и с теб мъжът ти ще получи нужното.
Боя се да не би, от страст обзета, 1395
и себе си а хвърлиш във вълните
от мъка по предишния съпруг.
И без това за него много страдаш.

ЕЛЕНА

Съпруже нови, някак е естествено
аз първото си ложе да почитам. 1400
Така обичам стария съпруг,
че бих умряла с него... Но какво
той ще спечели, ако споделя смъртта му?
Пусни ме лично да му пратя дарите!

И нека боговете ти дадат 1405
каквото искам – също и на госта.
За тебе аз ще съм жена, каквато
заслужил си, щом Менелай почиташ
и мен – това ни идва на *за* късмет.
Но нареди да ни приготвят кораба, 1410
та да получа пълната ти милост.

ТЕОКЛИМЕН

Върви да им дадеш петдесетвеслен
сидонски кораб заедно с моряците.

ЕЛЕНА

Кой ще командва? Който води ритуала ли?

ТЕОКЛИМЕН

Да, той. Ще му се подчинят моряците.

1415

ЕЛЕНА

Кажи го пак – добре да го научат.

ТЕОКЛИМЕН

Повтарям и потретвам, щом го искаш.

ЕЛЕНА

Бъди щастлив и ти, и ние с тебе!

ТЕОКЛИМЕН

И да не се съсипваш там от сълзи!

ЕЛЕНА

Ти днес ще видиш мойта благодарност.

1420

ТЕОКЛИМЕН

Умрелият е нищо... Не си струва.

ЕЛЕНА

И тук, и там за някого ще мисля.

ТЕОКЛИМЕН

Ще съм ти мъж аз не по-лош от Менелай.

ЕЛЕНА

Ти си безупречен; аз искам само щастие.

ТЕОКЛИМЕН

От теб зависи – с мен да си добра.

1425

ЕЛЕНА

Отдавна знам как да обичам близките.

ТЕОКЛИМЕН

Да дойда ли със вас да ви помагам?

ЕЛЕНА

О, не! На своите роби не робувай!

ТЕОКЛИМЕН

Добре, на вас оставям ваште обреди.

Домът ми чист е – Менелай не в него

1430

издъхнал е. А вие разгласете

на моите велможи да приготвят

украши сватбени за моя дом;

и нека екне цялата страна
във брачни химни, та да ми завидят! 1435
А ти, мой госте, в дълбините морски
дай дарите за бившия й мъж
и бързо тук ми доведи невестата!
Ще споделиш ти сватбения пир
и ще те пратя у дома – или пък 1440
тук остани при мене да добруваш.

МЕНЕЛАЙ

О Зевсе, славиш се за мъдър бог,
нас виж! Далеч от нас махни бедите!
зърни ни и ни отвърни /отклони бедите!
Виж как теглото влачим ний по стръмното
и докосни ни! Щом простреш десница,
ще стигнем до желания късмет! 1445
Аз доста мъки вече съм понесъл
и често и горчиво съм ви молил,
о богове – все аз ли да съм зле?
Веднъж ми дайте на крака да стъпя
и цял живот ще бъда благодарен. 1450

III СТАЗИМ

ХОР

Финикийска сидонска лодка, 1455
бързоходна и мила майка
на веслата и на вълните,
поведи сега хоровода
на делфините, щом морето
е безветрено и спокойно;
синеоката Понтова щерка,
Галанея, така ще каже:
“Под платната летете бързо,
приемете ветреца морски 1460
и елови весла хванете,
хей, моряци, вие, моряци,

Строфа I

отнесете в чудния залив
на дома Персеев Елена!”

Край вълните речни ще срещнеш
ти девиците Левкипиди,
или там, пред храма Паладин,
ще се върнеш във хоровода,
или на Хиацинтов празник
в нощно шествие ще ликуваш –
тоз, когото във надпревара
със кръга завихрен на диска
Феб уби, и в земя лаконска
нареди този ден да тачат
и бик да принасят в жертва;
Ще намериш и Хермиона,
момичето, невидяло
брачни факли от борови клони.

Антистрофа I
1466

1470

1475

1476a

О, да можехме ний крилати
да отлитнем в Либия, *дето*
се издигат ятата птичи
надалеч от зимни порои
и покорно следват гласеца
на най-старата си водачка,
що ехти в плодоносни ниви
над поля горещи бездъждни!
Дългошии сестри хвъркати,
на облаците другарки,
край Плеядите вий летете
и край Орион среднощен;
щом Еврот достигнете вие,
известете вестта велика:
Менелай победил е Троя
и сега у дома се връща.

Строфа II

1480

1485

1490

Устремени по конски пътеки, вий през етера полетете, <i>/литнете</i> вие, братята Тиндариди, под сияйни звездни вихрушки; вие, двама братя небесни, избавители на Елена,	Антистрофа II 1496
слезте вий при вълните тъмни и пенливия морски грохот, изпратете от Зевс попътни ветрове за нейния кораб!	1500
И от своята сестра свалете позора на варварско ложе – тя цената плати на раздора на планината Идейска, без дори да стъпи във Троя	1505
при Фебови кули високи.	1510

ЕКЗОД

ВЕСТИТЕЛ

Царю, добре, че сварвам те във къщи:
ще чуеш бързо новината лоша.

ТЕОКЛИМЕН

Какво е станало?

ВЕСТИТЕЛ

Търси си друга
жена – напусна царството Елена.

ТЕОКЛИМЕН

С крила? Или пеша се е измъкнала?

ВЕСТИТЕЛ

Отведе я оттука Менелай –
той сам дойде да извести смъртта си.

ТЕОКЛИМЕН

О ужас! От кого обаче кораб
е взел? Това звучи невероятно.

ВЕСТИТЕЛ

Ти сам го даде – и замина той
с гребците твои, казано *накратко*.

ТЕОКЛИМЕН

Но как? Това желая да узная:
една ръка как може да надвие
тях всичките, а между тях и теб! 1525

ВЕСТИТЕЛ

Щом Зевсовата щерка си отиде
от царския дворец и при морето
с крачета нежни стъпи предпазливо –
там беше си мъжът й, хич не мъртъв! –
щом стигнахме до твоето пристанище, 1530

пригответихме й нов сидонски кораб
със петдесет седалки за гребците
и толкова весла. Започна работа:
един прикрепя мачта, друг весла,
рогозките, платната бели сбраха 1535
и руля със въжета закрепиха.

Сред този труд – навярно са ни дебнали –
дойдоха Менелаевите спътници,
облечени в парцали на крушенци,
красиви, но на вид занемарени. 1540

Щом ги видя, Атридът се обърна
към тях със реч измамна и слъзлива:
“О бедни мои, с кой ахейски кораб
сте се разбили, та дотук да стигнете?
Елате с нас да погребем Атрида – 1545
във празен гроб го спуска Тиндаридата”.

А те престорено се просълзиха
и взеха даровете Менелаеви
във кораба да носят. Ние нещо
заподозряхме и си го обсъдихме: 1550
“Те нещо много станаха!” – но млъкнахме,
че ти бе заповядал чужденеца
да слушаме... Така обърка всичко!

Ний леките предмети лесно вкарахме
 на кораба – ала бикът не искаше 1555
 да стъпи с крак на дървената палуба,
 мучеше и с очите си ни стрелкаше,
 извиваше гръбнак, рога въртеше.
 Тогаз Елениният мъж извика:
 “Ей, вие, покорители на Троя, 1560
 я бързо го хванете вий по елински,
 на рамене юнашки го вдигнете
 и качвайте го – а пък сам той меча
 пригответи си – за жертва на покойния!”
 И те по негова команда грабнаха 1565
 бика, на палубата го занесоха.
 А коня Менелай с ръка погали
 по челото и той качи се сам.
 Накрая всичко беше натоварено.
 Елена се качи с изящни глезени 1570
 по трапа и се настани в средата,
 а ужким мъртвият ѝ мъж – до нея.
 На ляв и десен борд поравно седнаха
 един до друг мъжете; скрити мечове
 под дрехите си носеха. Изпълни се 1575
 със глъч морето от гласа на старшия.
 Когато вече бяхме нито близо,
 нито далеч, кормчията запита:
 ”Напред да продължим ли, чужденецо,
 или дотук? Ти управляваш кораба”. 1580
 А онзи рече “Стига”. Грабна меча,
 отиде на носа бика да коли,
 но хич не спомена за никой мъртъв,
 а срязва гърлото му и замоли се:
 “О, морски Посейдоне, Нереиди, 1585
 Спасете мен и моята съпруга
 да стигнем невредими ний до Навплия!”
 И пръсна кръв – добра поличба нему.

Извика някой: “Мамят ни! Назад!
 Командвай ти, а ти назад обръщай
 кормилото!” Но щом бика закла, 1590
 обърна се Атридът към другарите:
 “Какво се бавите, прекрасни елини,
 убийте, заколете всички варвари,
 в морето ги хвърлете!” А на твоите 1595
 моряци викна в отговор кормчията:
 “Ей, грабвайте гредите за оръжие,
 скамейките, веслата потрошете,
 окървавете им главите вражески!”
 Наскачахме тогава всички – грабнахме 1600
 гредите ние, те пък своите мечове;
 Във кръв обля се корабът. Елена пък
 подбуждаше ги: “Славата троянска
 къде е? Пред врага я покажете!”
 Едни стояха, други мъртви падаха, 1605
 А Менелай въоръжен следеше
 къде ще трябва помощ на другарите
 и там се втурваше със меч в десницата,
 гребците ти наскачаха от кораба
 и празен го оставиха... Атридът 1610
 кормилото насочи към Елада.
 В платната им попътен беше вятърът.
 Заминаха... Аз от сечта измъкнах се
 и плъзнах се в морето покрай котвата;
 извадиха ме някакви рибари 1615
 на сушата, та да ти нося вест.
 За всички смъртни няма по-полезно
 от мъничко разумно недоверие.

ХОР

Не сме и предполагали, че може
 незабелязан Менелай да дойде! 1620

ТЕОКЛИМЕН

Женска хитрост ме измами, колко съм нещастен аз!

Сватбата ми провали се... Де да можех аз поне
кораба им да настигна, щяха да ми паднат те!
Но ще си плати сестра ми: грозно ме предаде тя!
Знаела е, че е тука Менелай, но премълча. 1625

С предсказанията вече няма да излъже друг!

ПРИСЛУЖНИК

Ей, царю, къде се втурна, ти чия желаш кръв?

ТЕОКЛИМЕН

Справедливостта го иска; махай се, не ми пречи!

ПРИСЛУЖНИК

Дрехата не ще ти пусна – бързаш към ужасно зло!

ТЕОКЛИМЕН

Роб на цар ли повелява?

ПРИСЛУЖНИК

Ако е с ума си той. 1630

ТЕОКЛИМЕН

Щом не искаш да ме пуснеш...

ПРИСЛУЖНИК

Няма да те пусна, да!

ТЕОКЛИМЕН

...да убия аз сестра си...

ПРИСЛУЖНИК

Но безупречна е тя!

ТЕОКЛИМЕН

Тя предаде ме!

ПРИСЛУЖНИК

Но стори – чрез предателство – добро.

ТЕОКЛИМЕН

Даде тя на друг жена ми!

ПРИСЛУЖНИК

На по-правия от теб.

ТЕОКЛИМЕН

Прав да вземе нещо мое?!

ПРИСЛУЖНИК

От баща й той я взе. 1635

ТЕОКЛИМЕН

Но съдбата ми я даде.

ПРИСЛУЖНИК

А дългът ти я отне.

ТЕОКЛИМЕН

Ти ли мене ще ме съдиш?!

ПРИСЛУЖНИК

Щом съм по-добър от теб.

ТЕОКЛИМЕН

Цар ли съм?!

ПРИСЛУЖНИК

Добро да вършиш; за неправдата – не си!

ТЕОКЛИМЕН

Ти май гибелта си търсиш!

ПРИСЛУЖНИК

Да, убий ме! Но пред мен
няма нея да убиеш! Всеки благороден роб
е готов за господаря славна да приеме смърт.

1640

ДИОСКУРИТЕ

Задръж ти своя гняв несправедлив,
царю Теоклимене; братя Диоскури
зовем те – някога роди ни Леда
с Елена, дето днес от теб избяга.

1645

Тоз брак не ти бе писан – не гневи се
и не посягай на Нереевата внучка,
сетра ти Теоноя – тя почете
наредбите божествени и бащини.

1650

Не вечно, а за кратко време само
тя трябваше в дома ти да живее;
Разбити са основите на Троя
и името ѝ вече не е нужно
на боговете. Тя се връща в брака
и у дома – с мъжа си да живее.

1655

Задръж ти */Възпри си* меча срещу Теоноя,
постъпила е тя съвсем разумно.

Сестра си бихме по-рано спасили,
Сестра си бихме по-преди измъкнали
откакто Зевс ни богове направи –
ала по-силна е от нас съдбата 1660
и боговете. Те така решиха.
За тебе – толкоз. На сестра си **казвам**:
С мъжа си плавай със попътен вятър!
Пазителите твои двама братя
с коне изпращаме те към родината. 1665
Когато стигнеш края на живота си,
богиня ще те нарекат; ще имаш
ти дял със нас от дарите човешки –
че Зевс е наредил да стане тъй.
Така е наредил да бъде Зевс.
А там, където спря синът на Мая 1670
със тебе, щом като те взе от Спарта,
за да не те даде за брак на Парис –
на острова, протегнат покрай Атика –
ще го наричат смъртните Елена,
защото теб, отвлечена, прие те. 1675
За Менелай пък отредиха боговете
да стигне Островите на блажените;
Обичат боговете благородния,
а мъките оставят те за низшите.

ТЕОКЛИМЕН

О, синове на Зевс и Леда – спирам 1680
да се гневя на вашата сестра;
и своята сестра не ще убия.
И нека тръгва към дома Елена,
щом боговете искат. Вие знайте,
че имате сестра най-благоденна. 1685
Приветствайте ума й благороден,
тъй рядко срещан тук между жените.

ХОР

Лицата божествени много са – вършат

безброй ненадейни неща боговете;
не става, което очакваш, а богът
намира за най-ненадейното брод.
Така преминава животът.

1690